

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Харьковское областное историко-археологическое общество

ПРОБЛЕМЫ ИСТОРИИ И АРХЕОЛОГИИ УКРАИНЫ

МАТЕРИАЛЫ

VI Международной научной конференции,
посвященной 150-летию со дня рождения
академика В. П. Бузескула

10–11 октября 2008 года

Харьков
ООО «НТМТ»
2008

УДК 93/99
ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)
П78

Художник С. Э. Кулінич

ФОНД
ОЛЕКСАНДРА
ФЕЛЬДМАНА

Харьковское областное историко-археологическое общество выражает благодарность фонду «Фонд Александра Фельдмана» за тесное и плодотворное сотрудничество в рамках программы «Слобожанская Клио», финансовую поддержку, оказанную экспедициям харьковских археологов в проведении полевого сезона 2008 года, и помочь в издании настоящего сборника.

П78 Проблемы истории и археологии Украины: Материалы VI Международной научной конференции, посвященной 150-летию со дня рождения академика В. П. Бузескула (Харьков, 10–11 октября 2008 г.). — Харьков: ООО «НТМТ», 2008. — 104 с.

ISBN

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Матеріали VI Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 150-річчю з дня народження академика В. П. Бузескула

10–11 жовтня 2008 року

Відповідальний за випуск С. В. Д'ячков

Художній редактор С. Е. Кулінич

Комп'ютерна верстка Ю. І. Цитковська

Коректор І. Л. Д'яченко

Свідоцтво ДК № 1748 від 15.04.2004

Підписано до друку 20.09.2008. Формат 60×84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 12,09. Наклад 300 прим.

ТОВ «НТМТ». пр. Леніна, 58, к. 108, м. Харків, 61072

ISBN

© Колектив авторов, 2008

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харківське областне історико-археологічне товариство

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 150-річчю з дня народження
академіка В. П. Бузескула

10–11 жовтня 2008 року

Харків
ТОВ «HTMT»
2008

УДК 93/99
ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)
П78

Художник *C. E. Кулинич*

ФОНД
ОЛЕКСАНДРА
ФЕЛЬДМАНА

Харківське обласне історико-археологічне товариство висловлює подяку фонду «Фонд Олександра Фельдмана» за тісне і плідне співробітництво в межах програми «Слобожанська Кліо», фінансову підтримку, надану експедиціям харківських археологів у проведенні польового сезону 2008 року, й допомогу у виданні цієї збірки.

П78 Проблеми історії та археології України: Матеріали VI Міжнародної наукової конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В. П. Бузескула (Харків, 10–11 жовтня 2008 р.). — Харків: ТОВ «НТМТ», 2008. — 104 с.
ISBN

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Матеріали VI Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В. П. Бузескула

10–11 жовтня 2008 року

Відповідальний за випуск *С. В. Д'ячков*

Художній редактор *С. Е. Кулинич*

Комп'ютерна верстка *Ю. І. Цитковська*

Коректор *І. Л. Д'яченко*

Свідоцтво ДК № 1748 від 15.04.2004

Підписано до друку 20.09.2008. Формат 60×84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 12,09. Наклад 300 прим.

ТОВ «НТМТ». пр. Леніна, 58, к. 108, м. Харків, 61072

ISBN

© Колектив авторів, 2008

ПРОГРАММА
VI Международной научной конференции
«Проблемы истории и археологии Украины»,
посвященной 150-летию со дня рождения
академика В. П. Бузескула
10–11 октября 2008 года

ОРГКОМИТЕТ КОНФЕРЕНЦИИ

СОПРЕДСЕДАТЕЛИ:

Белова Людмила Александровна — доктор социологических наук, профессор, начальник Главного управления образования и науки Харьковской областной государственной администрации
Бакиров Виль Савбанович — доктор социологических наук, профессор, ректор Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

ЗАМЕСТИТЕЛИ СОПРЕДСЕДАТЕЛЕЙ:

Дьячков Сергей Владимирович — кандидат исторических наук, доцент Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина, директор Харьковского университетского лицея
Посохов Сергей Иванович — доктор исторических наук, профессор, декан исторического факультета Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Цитковская Юлия Ивановна — заведующая лабораторией методических исследований Харьковского университетского лицея

ЧЛЕНЫ ОРГКОМИТЕТА:

Аксенов Виктор Степанович — кандидат исторических наук, заведующий сектором археологии Харьковского исторического музея

Берестнев Сергей Илларионович — кандидат исторических наук, доцент Харьковской государственной академии физической культуры

Буйнов Юрий Владимирович — кандидат исторических наук, доцент Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Кадеев Владимир Иванович — доктор исторических наук, профессор кафедры истории древнего мира и средних веков Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Колода Владимир Васильевич — кандидат исторических наук, доцент, заведующий археологической лабораторией Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды

Куделко Сергей Михайлович — кандидат исторических наук, профессор, директор Центра краеведения Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Мартемьянинов Алексей Павлович — кандидат исторических наук, доцент Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Скирда Валерий Васильевич — кандидат исторических наук, доцент, директор Музея археологии и этнографии Слободской Украины Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Сергеев Иван Павлович — доктор исторических наук, профессор Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Сорочан Сергей Борисович — доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории древнего мира и средних веков Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Шрамко Ирина Борисовна — кандидат исторических наук, доцент, директор ДП ОАСУ НИЦ «Слобожанская археологическая служба»

Календарь работы конференции

10 октября, пятница

8 ⁰⁰ –11 ⁰⁰	— Регистрация участников конференции.
11 ⁰⁰ –12 ⁰⁰	— Общее собрание членов ХИАО.
12 ⁰⁰ –12 ³⁰	— Перерыв на обед.
12 ³⁰ –14 ⁰⁰	— Пленарное заседание.
15 ⁰⁰ –18 ⁰⁰	— Работа секций.

11 октября, суббота

- 9³⁰–13⁰⁰ — Работа секций.
 11⁰⁰–11³⁰ — Кофе-брейк.
 13⁰⁰–14⁰⁰ — Перерыв на обед.
 14⁰⁰–15⁰⁰ — Пленарное заседание.
 15³⁰ — Презентация результатов археологического полевого сезона 2008 г.

Регламент работы конференции

На пленарном заседании: доклад — 20 минут
выступление — 10 минут

Рабочие языки конференции

- украинский;
  - русский.

Конференция проводится:

Исторический факультет, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, площадь Свободы, 4, г. Харьков. Телефон 707-51-66 (деканат факультета)

10 ОКТЯБРЯ

ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ

членов Харьковского историко-археологического общества

11⁰⁰-12⁰⁰

1. Отчет Правления ХИАО о работе в 2006–2008 гг.
  2. Выборы Правления ХИАО.

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

12³⁰-14⁰⁰

1. Вступительное слово ректора Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина проф. **В. С. Бакирова**.
  2. Приветственное слово участникам конференции сопредседателя правления ХИАО, декана исторического факультета Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина проф. **С. И. Посохова**.
  3. **Тункина И. В.** (*Санкт-Петербург*). «...Плод 50-летнего труда» (к переизданию последней монографии В. П. Бузескула «Всеобщая история и ее представители в России в XIX и начале XX века»)
  4. **Голубева И. В.** (*Харьков*). Новые археологические исследования в историческом центре Харькова.
  5. **Сорочан С. Б.** (*Харьков*). 30 лет кафедре истории древнего мира и средних веков Харьковского университета.

10–11 ОКТЯБРЯ — РАБОТА СЕКЦИЙ

Секция: КАМЕННЫЙ ВЕК И ЭПОХА ПАЛЕОМЕТАЛЛА

Руководители секции: А. Д. Пряхин,
С. И. Берестнев,
Секретарь секции: И. А. Снижко

Берестнев С. И. (Харьков). Мифология и культовая архитектура (к проблеме происхождения курганов).

Бровендер Ю. М. (Алчевск). О характере и масштабах производственной деятельности на Картамышском горно-металлургическом комплексе эпохи бронзы.

Буйнов Ю. В. (Харьков). Межэтнические коммуникации бондарихинских племен.

Завгородня О. А. (Алчевск). Каменные орудия труда поселения Червонэ озеро—1 Картамышского археологического микрорайона из раскопок 2007 г. (по данным тоасологических исследований).

Киселій О. Є. (Симферополь). Археологічні джерела періоду впровадження відтворюючого господарства і дослідження гендеонів відносин у суспільстві

Ключнева И. Н., Корниевский Д. В. (Луганск). Катакомбные погребения с трепанированными черепами с. Новозаводска Попаснянского района Луганской обл.

Куштан Д. П. (Черкассы). Малобудковско-бондарихинская керамика с поселений эпохи поздней бронзы Чесакского Полесья

Литвиненко Р. О. (Донецьк). Інгульська катакомбна спадщина: дві лінії розвитку.

Пряхин А. Д. (Воронеж). Проблематика эпохи бронзы Доно-Донецкого региона на с

Ромашко В. А., Тесленко Д. Л. (Днепропетровск). Квитянский комплекс поселения Лобойковка 1.

Сніжко І. А. (Харків). Матеріали М. В. Сибільєва в фондах Харківського історичного музею.

Стратонова А. О. (Одеса). Пізній мезоліт Північно-Західного Причорномор'я: проблема

взаємозв'язку людини і моря.

Секция: РАННИЙ ЖЕЛЕЗНЫЙ ВЕК

Руководители секции: А. П. Медведев,
З. Х. Попандопуло,
Секретарь секции: Л. И. Бабенко

Бабенко Л. І. (Харків). Курганний могильник V ст. до н. е. біля с. Протопопівка Дергачівського району на Харківщині.

Белоусов В. В. (Воронеж). Вооружение и военное дело сарматов: историография вопроса и перспективы регионального подхода его изучения.

Бойко Ю. Н. (Винница). О функциональном назначении некоторых майданообразных сооружений украинской Лесостепи.

Вальчак С. Б. (Москва). Состав комплексов с наборами тягловой упряжки, появление и исчезновение предскифских колесниц.

Ворошилов А. Н. (Воронеж). О появлении ранних скитов в лесостепном Подонье.

Гавриш П. Я. (Полтава). Топографія оборонних споруд Більського городища.

Гречко Д. С. (Киев), Металлические булавки Днепро-Донской Лесостепи скифского воемени.

Задніков С. А. (Харків). Антична кераміка другої половини VII ст. до н. е. з розкопок на Більському городищі

Каарабайко Д. В., Кирилюк О. П. (Киев). О бытоловстве у населения юхновской культуры

Кашуба М. Т. (Кишинэу). О восточных (северопричерноморских) памятниках и импортах культурного комплекса Басарабы VIII—начало VII вв. до н. э.

Лобко А. Г., Снытко И. А. (Николаев). Поминальная площадка II века до н. э. на восточной окраине г. Николаев.

- Медведев А. П.** (*Воронеж*). Золотой орел из сарматского погребения у г. Липецка.
Мирошникова О. М. (*Воронеж*). Сосуды из погребений пред斯基фского периода лесостепного Подонья.
Могилов А. Д. (*Киев*). О дополнительных средствах управления конем в скифское время.
Пелященко К. Ю. (*Харьков*). Лепная посуда скифского времени из погребений Днепровской Левобережной Лесостепи.
Попандопуло З. Х. (*Запорожье*). Грунтовый могильник эпохи раннего железа из Нижнего Поднепровья.

Секция: ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ СЕВЕРНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ В АНТИЧНУЮ ЭПОХУ

Руководители секции: **В. М. Зубарь,**
С. Ю. Сапрыкин,
Секретарь секции: **О. А. Ручинская**

- Буйских С. Б.** (*Киев*). Греческая колониальная хора в Нижнем Подвужье.
Былкова В. П. (*Херсон*). Находки монет на Белозерском поселении дальней хоры Ольвии.
Зубарь В. М. (*Киев*). Исследователи Херсонеса: В. В. Борисова.
Капустина Е. П. (*Воронеж*). Боспорская керамика с зооморфными ручками: определение и интерпретация образов животных.
Колесников К. Н. (*Дніпропетровськ*). Митні відносини в Північному Причорномор'ї римської доби: складності моделювання.
Курганская Е. Ю. (*Николаев*). Современные проблемы и перспективы охраны памятников сельской округи Ольвии.
Немцов С. О. (*Херсон*). Статистико-комбинаторный анализ как основа типологии и хронологии амфор Гераклеи Понтийской.
Новичихин А. М. (*Анапа*). Херсонесский керамический импорт на хоре Горгиппии.
Ручинская О. А. (*Харьков*). Благотворительность и литургии в античных городах Северного Причерноморья.
Рябцева М. Л. (*Белгород*). К вопросу о варваризации социальной сферы позднеантичного Боспора.
Сапрыкин С. Ю., Федосеев Н. Ф. (*Москва*). Новая надпись царицы Пифодориды из Пантикеапея.
Селиванова Л. Л. (*Москва*). Боспорский рельеф со сценой сражения: скифы или амазонки?
Снытко И. А., Николаев Н. И. (*Николаев*). О культе Аполлона на хоре Ольвии.
Строков А. А. (*Воронеж*). Пряжки гуннской эпохи в некрополе Фанагории.
Хромова В. О. (*Одесса*). Комплекс сироглиняної гончарної кераміки нижнього Подністров'я VI—IV ст. до н. е. — загальний огляд.
Шепко Л. Г. (*Донецк*). Терракотовая фигура с мечом из Заветного.

Секция: ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА АНТИЧНОГО МИРА

Руководители секции: **С. Г. Карпюк,**
И. П. Сергеев,
Секретарь секции: **С. Д. Литовченко**

- Акимов А. Б.** (*Харьков*). Об участии ветеранов в формировании муниципальной администрации римской Дакии.
Бандровський О. Г. (*Львів*). Зміна пріоритетів, принципів та методів зовнішньої політики Римської політики в добу правління Октавіана Августа (латино- та грекомовна історична традиції)
Беликов А. П. (*Ставрополь*). Иллирийские войны Октавиана и их отдалённые последствия
Дементьев В. В. (*Ярославль*). QUAESTORES PARRICIDII архаического Рима: время возникновения должности.
Дробилко Т. А. (*Харьков*). Влияние греческих и восточных традиций на кулинарные и застольные обычаи римлян в III—I вв. до н. э.

Зелинский А. Л. (Киев). Terminus post quem для восстания Александра Коринфского.

Ильина О. М. (Харьков). Культ Великой Матери богов Кибелы в ионийских полисах Западного Понта в римский период.

Казаров С. С. (Ростов-на-Дону). Захват кампанцами Регия (об одном малоизвестном эпизоде времен Пироевой войны).

Карпюк С. Г. (Москва). Афинские писцы.

Квашнин В. А. (Вологда). К вопросу о характере «средней» Республики в Древнем Риме.

Конорева О. М. (Белгород). К вопросу о некоторых женских культуах и праздниках в Древнем Риме.

Кулишова О. В. (Санкт-Петербург). Проблема происхождения древнегреческого театра в современной историографии.

Литовченко Е. В. (Белгород). Особенности статусной и этнической самоидентификации позднеримских интеллектуалов.

Литовченко С. Д. (Харьков). Великая Аомения во времена третьей войны Рима с Митридатом VI.

Монева С. (Велико Търново, Болгария). Ареопаг и афинская демократия.

Нефедов К. Ю. (Харьков). О зарождении культа правителя в Македонии.

Пантелейев А. Д. (Санкт-Петербург). Христиане и римские мимы.

Петреченко О. М. (Дрогобич). Принципат та інститут римського громадянства.

Сергеев И. П. (Харьков). Представления императоров Галлиена и Аврелиана о путях вывода Римской империи из политического кризиса: опыт сравнительной характеристики.

Симонян В. Р. (Ставрополь). Внешняя торговля Италии во II в. до н. э.

Токарев А. Н. (Харьков). Политика Октаавиана в 44 г. до н. э. и образ «нового Цезаря».

Филиппов А. М. (Харьков). Гегемони́зм и антиспартанская оппозиция в Древней Греции в 395—

**Секция: ИЗУЧЕНИЕ И ПРЕПОДАВАНИЕ ВСЕОБЩЕЙ ИСТОРИИ
В УНИВЕРСИТЕТАХ УКРАИНЫ И РОССИИ
(XIX—первая треть XX вв.)**

Руководители секции: И. В. Тункина,
В. В. Ставнюк.

Секретарь секции: А. Н. Домановский

Болгов Н. Н., Сбитнева Ю. Н. (Белгород). Н. П. Кондаков как университетский поеподаватель.

Гринь А. Л. (Одесса). Псевдоисторические документы последних десятилетий и вопросы раннего христианства.

Домановский А. Н. (Харьков). Отечественная византинистика и славяноведение в историографическом наследии В. П. Бузескула (по малоизвестным захивным материалам)

Доманська М. Є. (Хаскі). П. В. Безобозов як осенізант (до 90-річчя з дня смерті) / наслідий Д. Г. Бусекула (по малоизвестним архівним матеріалам).

Козаченко И. С. (Харьков). Г. 1872. Бессребрёз жиеденец (до 1900-тих в дні смерті). Домановська М. С. (Харків). Г. 1912.

Ляпунова Е. В. (Москва). О работе над проектом «Разработка и создание компьютерной базы данных «Публичники книжек „Всестии досрочнаго изъезда“ за 70 лет»»

Мартемьянова Н. С., Мартемьянов А. П. (Харьков). Практические занятия по изучению древних языков и истории Древнего мира как элемент профессиональной подготовки студентов Харьковского университета в XIX – начале XX в.

Самойленко О. Г. (Ніжин). Вивчення античної та середньовічної історії в Ніжинському історико-філологічному

Савчук В. В. (Київ). Дослідження історії стародавнього світу в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка.

Тункина И. В. (Санкт-Петербург). «...Плод 50-летнего научного труда» (к переизданию последней монографии профессора И. В. Тункиной). СПб., 1903.

фии В. П. Бузескула «Всеобщая история и ее представители в России»

Секция: СЛАВЯНЕ И КОЧЕВНИКИ

Руководители секции: В. В. Колода,
Б. С. Аксенов,
Секретарь секции: К. В. Мызгин

- Аксенов В. С. (Харьков).** Личные украшения как показатель этнокультурных контактов салтовского населения бассейна Северского Донца (на материалах Нетайловского грунтового могильника).

Голубева И. В. (Харьков). Новые археологические исследования в историческом центре Харькова.

Грибовський В. В. (Дніпропетровськ). Землеробство у господарській системі причорноморських ногайців XVI–XVIII століття.

Зиньковская И. В. (Воронеж). Керамический комплекс раннегуннского времени Животинного городища.

Івакін В. Г. (Київ). Дружинні похованальні старожитності Києва кінця IX–X ст.: спроба релігійної інтерпретації.

Квітковский В. И. (Харьков). Отопительные устройства жилищ салтовской лесостепи (по материалам Северского Донца).

Колода В. В. (Харьков). Археологический комплекс Коробовы Хутора: основные итоги исследования.

Костоправов Р. О. (Владимир). Кочевые народы в истории Северо-восточной Руси в домонгольский период (по материалам топонимики и народных преданий).

Крыганов А. В. (Харьков). Классификация фортификационных пунктов предсалтовской и салтовской культур.

Мызгин К. В. (Харьков). Найдены «варварских» подражаний римским монетам на территории украинской лесостепи и Молдовы.

Скірда В. В, Скірда І. М. (Харків). Спроби етнічного визначення археологічного матеріалу на XII АЗ.

Тараненко С. П. (Київ). Основні типи споруд масової забудови Подолу Києва X—першої половини XIII ст.

Хоружая М. В. (Харьков). «Рогатые» пряжки салтовского населения бассейна Северского Донца.

Шрамко І. Б. (Харків). Нове поселення XIV століття в басейні Сіверського Дінця.

Шульце Э., Любичев М. В. (Берлин, Харьков). Керамика черняховской культуры из участка «В» поселения Войтенки 1 (по раскопкам 2004–2006 годов).

Секция: ВИЗАНТИЯ И ИТАЛЬЯНСКИЕ КОЛОННИ В СЕВЕРНОМ ПРИЧЕРНОМОРЬЕ

Руководители секции: Н. Н. Болгов,
С. Б. Сорочан,
Секретарь секции: М. В. Фомин

- Алексеенко Н. А.** (*Севастополь*). Новые императорские моливдовулы из Херсона (к вопросу о малых печатях византийских императоров).

Бардоля К. Ю. (*Харьков*). Фискальная и регулирующая функции византийского налогообложения.

Дьячков С. В. (*Харьков*). Площадка для метательной машины генуэзской крепости Чембало (XIV—XV вв.).

Кузь А. И. (*Чернівці*). Італійські найманці на службі в Тані (1431–1433 рр.).

Майко В. В. (*Симферополь*). Археологическое изучение посада раннесредневековой Сугдеи.

Мудеревич В. І. (*Чернівці*). Хрестоносний рух на Близький Схід в згадках давньоруських літописів.

Назарова Т. А. (*Киев*). Антропологический состав населения средневекового Херсона.

Смирницких Т. В., Болгов Н. Н., Будаева Н. С. (*Белгород*). Проституция как ранневизантийский феномен.

Сорочан С. Б. (*Харьков*). О результатах работ экспедиции Харьковского университета в «цитадели» Херсонеса в 1996–2007 гг.

Фомин М. В. (*Харьков*). О происхождении Афонского погребального обряда.

Чореф М. М. (*Бахчисарай*). К истории монетного дела Херсона в первой половине VI в.

Секция: ИСТОРИЯ ГОРОДА ХАРЬКОВА И СЛОБОДСКОЙ УКРАИНЫ

Руководители секции: А. Д. Каплин,
С. М. Куделко,
Секретарь секции: Е. В. Дьякова

Боброва М. И., Каплин А. Д. (Харьков). Е. И. Станевич и Слобожанщина.

Гавриш Р. Л. (Полтава). Земське самоврядування і розвиток шкільництва на Слобожанщині.

Гирич Я. М. (Київ). Містобудування та урбанізація Харкова в 50–60-х рр. ХХ століття.

Д'якова О. В. (Харків). Зміни у топоніміці Харкова під час гітлерівської окупації.

Желтобородов А. Н. (Харьков). О формировании офицерского корпуса Слободских гусарских полков в 1765–1766 гг.

Каковкина О. Н. (*Днепропетровск*). Родина большая и малая графини П. С. Уваровой.

Козак О. В., Куделко С. М. (Харьков). Дом академика В. П. Бузескула в Харькове.

Міщук С. М. (Житомир). Внесок вчених Харкова у дослідження рукописно-книжкових пам'яток України наприкінці XIX – на початку XX ст.

Рахимов Р. Н. (Vfa.) Закамская мандрилия (1731–1771 гг.)

Скіданова А. В. (Харків). Від системи відкупів до казенної монополії: розвиток торгівлі спиртними напоями у Харківській губернії у XIX ст.

Скоки В. В. (Хаокія). Соціальні перетворення в містах Слобідської України (80—90-ті рр. XVIII ст.).

Цубенко В. А. (Одеса). До питання про майнове розшарування військових поселенців Українського (Харківського) військового поселення кавалерії (1817–1857)

11 октября

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

14⁰⁰-15⁰⁰

1. Отчет руководителей секций.

Подведение итогов работы секций.

15³⁰

Презентация результатов археологического полевого сезона 2008 г.

Д. П. Куштан (Черкассы)

МАЛОБУДКОВСКО-БОНДАРИХИНСКАЯ КЕРАМИКА С ПОСЕЛЕНИЙ ЭПОХИ ПОЗДНЕЙ БРОНЗЫ ЧЕРКАССКОГО ПОДНЕПРОВЬЯ

Бондарихинская культура, выделенная в 50-х гг. XX в., по сей день остается предметом пристального исследования археологов. На Днепре памятники бондарихинской культуры появляются еще на раннем — малобудковском — этапе (Воинская Гребля). В ряде случаев малобудковско-бондарихинская керамика найдена не только на левобережных памятниках Поднепровья, но и на правобережных, таких как, например, Суботовское городище. Черкасское Поднепровье расположено в контактной зоне с другими этнокультурными образованиями поздней бронзы, что, несомненно, отразилось на материальной культуре, в особенности керамическом комплексе памятников региона.

В районе Черкасс, в зоне Кременчугского водохранилища обнаружен ряд поселений финала поздней бронзы, содержащих малобудковско-бондарихинскую керамику. Среди них: Самовица-остров 1, Самовица-остров 5, Чапаевка 8 на левом берегу Днепра, а также Леськи 3б на правом. Культурный слой на этих поселениях практически полностью уничтожен водохранилищем, археологический материал переотложен. Бондарихинская керамика на этих памятниках довольно многочисленна (на некоторых до 50%). На поселениях раннего (малобудковского) этапа она сопровождается керамикой белогрудовской, раннелебедовской, а также постсрубной — ивановской и бегазы-саргаринской культур (Самовица-остров 1, Чапаевка 8, Леськи 3б). Керамика позднего (бондарихинского) этапа найдена вместе с раннечернолесской, лебедовской и белозерской (Самовица-остров 5).

Малобудковская керамика представлена тонкостенными горшками с плавным S-видным профилем, округлыми плечиками и плоским дном. Тесто с примесью мелкозернистого песка и шамота. Обжиг неравномерный, костровой, цвет красный, желтый, серый, коричневый, черный. Внутренняя и наружная поверхность горшков обработана хаотичными расчесами, выполненными гребенчатым штампом. Орнамент, как правило, покрывает шейку и плечики сосуда. Он состоит из двух и более горизонтальных рядов ямок в виде отпечатков конца косо поставленной палочки или щепки. Нередко край венчика украшался косыми насечками прямого штампа. Реже орнамент состоит из рядов наколотых изнутри «жемчужин».

На примере некоторых сосудов можно проследить некий синcretизм различных керамических традиций. Так, типичный малобудковский орнамент из наколов мог совмещаться с композициями из отпечатков гре-

бенчатого или гладкого штампа в виде горизонтальной елочки или ряда косых крестов. Вышеперечисленные элементы орнаментации характерны для постсрубной ивановской культуры. Иногда орнаментация из ямок сочетается с налепным валиком на плечиках. Это тоже свидетельствует о наложении малобудковской керамической традиции на ивановскую или белогрудовскую, где валик играл ведущую роль.

Керамика бондарихинского этапа отличается толстостенностью, грубыми примесями дресвы в тесте. Поверхность преимущественно желтого либо коричневого цвета, заглаженная без следов обработки гребенкой. Основные принципы орнаментации такие же, как и на малобудковской керамике: ряды наколов в верхней части горшка. Однако следует отметить, что ямки становятся более небрежными, часто наколы палочкой заменяются рядом вмятин, нанесенных пальцем. Для этого же этапа характерна композиция из наколов в виде виноградной грозди. Горшок с таким орнаментом обнаружен на еще одном размытом поселении региона — Матюшенков остров. Бондарихинские элементы прослеживаются на некоторых синкретических сосудах. К ним относятся типичные тюльпановидные горшки раннего этапа чернолесской культуры с валиковым орнаментом, украшенные типичными для бондарихинцев рядами ямок.

Таким образом, на материалах памятников поздней бронзы Черкасского Поднепровья удается проследить два последовательных этапа развития малобудковско-бондарихинской культуры. Для раннего этапа бондарихинской культуры — это малобудковско-позднесосницкая и малобудковско-постсрубная, а для позднего (собственно бондарихинского) — бондарихинско-раннечернолесская.

Такие смешанные комплексы, в т. ч. и синкретические типы керамики зафиксированы для других районов бондарихинского ареала. Малобудковско-позднесрубная (постсрубная — Д. К.) обнаружена на ряде памятников Подонцовья (Червоный Шлях, Любовка, Шоссейное, Диброва, Таранцево) и Поворскля (Лихачевка). Бондарихинская керамика вместе с раннечернолесской и белозерской найдена на поселениях Среднего Поднепровья (Большая Андрусовка-Инбек, Дереивка, Старая Игрень), Приорелья (Гупаловка, Бузовка, Залинейное) и Подонцовья (Илличевка).

Существование таких смешанных керамических комплексов позволяет говорить о сложной этнокультурной ситуации в регионе в конце позднего бронзового века.

Р. О. Литвиненко (Донецьк)

ІНГУЛЬСЬКА КАТАКОМБНА СПАДЩИНА: ДВІ ЛІнІЇ РОЗВИТКУ

В історіографії неодноразово, хоча й по-різному, засвідчувалася певна культурна спадкоємність між катакомбним і бабинським (КБК) горизонтами. Попри це, єдиного уявлення щодо такої спадкоємності серед

дослідників так і не склалося. Одним з чинників, що заважає об'єктивному зіставленню та оцінці катакомбних і бабинських старожитностей виступає хибне сприйняття останніх в якості гомогенного архео-

логічного утворення. Разом з тим, помічена свого часу неоднорідність КБК, у складі якої виділяється декілька локальних варіантів, виявилася реальною і з часом набула належного обґрунтування та уточнення. В результаті сукупність бабинських пам'яток наразі пропонується розглядати в рамках культурного кола/області Бабине, у складі якого виділяється щонайменше дві бабинські культури – Дніпро-Донська (ДДБК) і Дніпро-Прутська (ДПБК), остання з яких розпадається на три локальні варіанти – Дніпро-Дністровський (степовий), Дніпро-Бузький (лісостеповий), Дністро-Прутський. Окрім низки чинників, локальна варіативність культурного кола Бабине зумовлена гетерогенністю її регіональних підрозділів, різними генетичними підґрунтами (базовими субстратами), на яких вони утворювалися. Найдавнішим з них є ДДБК, що виступає первинним осередком бабинської культурогенези, що виник на базі локальних груп Донецько-Донської ката콤бної культури (КК) – правобережної середньодонської, донецької, східноманіцької. Локальні ж групи ДПБК є вторинними, їх формування було стимульоване імпульсом із первинного осередку Бабине, тобто з боку ДДБК. Цей культуротворчий (для вторинних бабинських груп) і водночас деструктивний (для їхніх генетичних попередників) поштовх зі сходу на захід започаткував або прискорив трансформацію катакомбно-шнурового культурного середовища Правобережної України з суміжними територіями і зрештою призвів до складання похідних регіональних груп Бабине, що їх ми об'єднуємо у складі ДПБК.

Базовим субстратом для степових локальних варіантів ДПБК (Дніпро-Дністровського, меншою мірою Дністро-Прутського) виступає інгульська КК. Дослідники вже висловлювалися стосовно її участі у складанні бабинської культури Нижньої Наддніпрянщини, або степової України від Криму й Таврії до Нижнього Дністра й Пруту. На користь спадкоємності між інгульською КК та степовими варіантами ДПБК наведемо такі аргументи: майже повний збіг їхніх ареалів; схожі принципи радіального розміщення впускних поховань у насипах могил; трансформація інгульських катакомб у бабинські овальні підбої, в т. ч. з круглими шахтами; неодноразові факти використання інгульських катакомб для захоронення (зокрема дохоронення) небіжчиків ДПБК, а також продовження бабинськими підбоїми планіграфічних вервечок, започаткованих інгульськими катакомбами; висока

питома вага південних орієнтацій небіжчиків для обох культур. Кількість пам'яток Дніпро-Дністровського та почасти Дністро-Прутського варіантів ДПБК, що пов'язуються своїм походженням з інгульською КК, дорівнює більше 1300 поховань.

Протягом останніх п'ятнадцяти років вдалося виявити ще одного нащадка інгульської КК – євпаторійську групу пам'яток степового і передгірського Криму. Перелік можливих ознак інгульської спадщини для Євпаторійської групи є таким: довга вузька підбійна конструкція поховальних споруд; випростаний стан небіжчика. Саме остання характеристика видається найбільш показовою в сенсі інгульської традиції. Кількісно євпаторійська група значно поступається пам'яткам Дніпро-Дністровського варіantu ДПБК, нараховуючи у своєму складі лише 30–35 поховань. Надзвичайно важливо, що останнім часом вдалося виявити невеличку серію аналогічних поховань у Нижній Наддніпрянщині (7 комплексів), що виступає відповідником євпаторійської групи. Для них також притаманні переважно впускне положення в курганах, довгі поховальні ями, випростаний стан небіжчика, переважання широтних орієнтацій, близькі типи кістяних пряжок, схожі тенденції хронологічної динаміки. Розбіжності між двома групами виявляються лише на рівні деталей обрядово-інвентарних ознак, які не порушують загальної єдності розглядуваних груп по базовим характеристикам, що дає нам вагомі підстави розглядати їх в межах певної сукупності, а саме євпаторійської групи. Значно більша концентрація випростаних поховань на півострові натякають на те, що саме Крим виступав своєрідним осередком даної традиції у постінгульський час, а Таврія представляла його периферію. З метою ж урахування певної локальної специфіки кримських і таврійських пам'яток євпаторійської групи пропонуємо останні об'єднати у складі громівської підгрупи, закріпивши за нею епонім найбільш виразного її показового комплексу (Громівка-І 1/11 Херсонської обл.).

Таким чином, трансформація інгульської КК, що була викликана чи стимульована імпульсом з боку ДДБК, відбувалася по двох напрямках чи лініях розвитку: основному, що призвів до утворення Дніпро-Дністровського варіанту ДПБК; і другорядному, що знайшов вузько локальний і, можливо, короткос часовий прояв у кримсько-таврійському регіоні через пам'ятки євпаторійської групи.

В. А. Ромашко,

Д. Л. Тесленко (Дніпропетровськ)

КВИТАНСКИЙ КОМПЛЕКС ПОСЕЛЕНИЯ ЛОБОЙКОВКА 1

В 2008 р. Дніпропетровської центральної археологічної експедиції проводились розведення з цілью уточнення восточних границ поселения позднього бронзового века Лобойковка 1, открытого и частично исследованного в 2003–2004 гг. Для определения характеристик культурного слоя на первой левобережной террасе старицы р. Орель, вытянутой вдоль оз. Поповое, были заложены 13 шурfov общей площадью 84 м².

По данным профилей шурфа № 10, площадью 20 м², стратиграфия памятника последовательно представлена пахотным слоем, мощностью 0,2 м, слоем однородного темно-серого чернозема (0,6 м), ниже которого находилась материковая супесь светло-желтого цвета. В западном профиле шурфа с глубины 0,65 м фиксировался впуск ямы № 4, диаметром 0,9 м и глубиной 0,25 м. На 0,1 м она врезалась в материковую супесь. На дне ямы найдены обломки энеолитической

СОДЕРЖАНИЕ

ПРОГРАММА международной научной конференции
«Проблемы истории и археологии Украины» 5

КАМЕННЫЙ ВЕК И ЭПОХА ПАЛЕОМЕТАЛЛА

<i>Берестнев С. В. (Харьков).</i> Мифология и культовая архитектура (к проблеме происхождения курганов).....	12
<i>Бровендер Ю. М. (Алчевск).</i> О характере и масштабах производственной деятельности на Картамышском горно-металлургическом комплексе эпохи бронзы.....	13
<i>Буйнов Ю. В. (Харьков).</i> Межэтнические коммуникации бондарихинских племен	13
<i>Завгородня О. Н. (Алчевск).</i> Каменные орудия труда поселения Червонэ озеро-1 Картамышского археологического микрорайона, из раскопок 2007 г. (по данным трасологических исследований).....	14
<i>Кислий О. Є. (Симферополь).</i> Археологічні джерела періоду впровадження відтворюючого господарства і дослідження гендерних відносин у суспільстві.....	15
<i>Ключнєва І. Н., Корниєвський Д. В. (Луганськ).</i> Катакомбные погребения с трепанированными черепами с. Новозвановка Попаснянского района Луганской обл.....	16
<i>Куштан Д. П. (Черкаси).</i> Малобудковско-бондарихинская керамика с поселений эпохи поздней бронзы Черкасского Поднепровья	17
<i>Литвиненко Р. О. (Донецьк).</i> Інгульська катакомбна спадщина: дві лінії розвитку	17
<i>Ромашко В. А., Тесленко Д. Л. (Дніпропетровськ).</i> Квитянський комплекс поселения Лобайковка 1	18
<i>Сніжко І. А. (Харків).</i> Матеріали М. В. Сибільова в фондах Харківського історичного музею	19
<i>Стратонова А. О. (Одеса).</i> Пізній мезоліт Північно-Західного Причорномор'я: проблема дослідження взаємозв'язку людини і моря	20

РАННИЙ ЖЕЛЕЗНЫЙ ВЕК

<i>Бабенко Л. І. (Харків).</i> Курганный могильник V ст. до н. е. біля с. Протопопівка Дергачівського району на Харківщині	22
<i>Белоусов В. В. (Воронеж).</i> Вооружение и военное дело сарматов: историография вопроса и перспективы регионального подхода его изучения	23
<i>Бойко Ю. Н. (Винница).</i> О функциональном назначении некоторых майданообразных сооружений украинской Лесостепи	23
<i>Вальчак С. Б. (Москва).</i> Состав комплексов с наборами тягловой упряжи, появление и исчезновение предскифских колесниц	24
<i>Ворошилов А. Н. (Воронеж).</i> О появлении ранних скифов в лесостепном Подонье	25
<i>Гавриш П. Я. (Полтава).</i> Топографія оборонних споруд Більського городища	25
<i>Грецко Д. С. (Киев).</i> Металлические булавки Днепро-Донской Лесостепи скифского времени	26
<i>Задников С. А. (Харків).</i> Антична кераміка другої половини VII ст. до н. е. з розкопок на Більському городищі	27
<i>Каравайко Д. В., Кирилюк О. П. (Киев).</i> О рыболовстве у населения юхновской культуры	28
<i>Кашуба М. Т. (Кишинэу, Молдова).</i> О восточных (северопричерноморских) памятниках и импортах культурного комплекса Басарбъ, VIII—начало VII вв. до н. э.	29
<i>Лобко А. Г., Снытко И. А. (Николаев).</i> Поминальная площадка II века до н. э. на восточной окраине г. Николаев	29
<i>Медведев А. П. (Воронеж).</i> Золотой орел из сарматского погребения у г. Липецка	30
<i>Мирошникова О. М. (Воронеж).</i> Сосуды из погребений предскифского периода лесостепного Подонья	31
<i>Могилов А. Д. (Киев).</i> О дополнительных средствах управления конем в скифское время	32
<i>Пелященко К. Ю. (Харьков).</i> Лепная посуда скифского времени из погребений Днепровской Левобережной Лесостепи	32
<i>Попандопуло З. Х. (Запорожье).</i> Грунтовый могильник эпохи раннего железа из Нижнего Поднепровья	33

ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ СЕВЕРНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ В АНТИЧНУЮ ЭПОХУ

<i>Буйских С. Б. (Киев).</i> Греческая колониальная хора в Нижнем Побужье	35
<i>Былкова В. П. (Херсон).</i> Находки монет на Белозерском поселении дальней хоры Ольвии	36
<i>Зубарь В. М. (Киев).</i> Исследователи Херсонеса: В. В. Борисова	36
<i>Капустина Е. П. (Воронеж).</i> Боспорская керамика с зооморфными ручками: определение и интерпретация образов животных	37
<i>Колесников К. Н. (Дніпропетровськ).</i> Митні відносини в Північному Причорномор'ї римської доби: складності моделювання	38
<i>Курганская Е. Ю. (Николаев).</i> Современные проблемы и перспективы охраны памятников сельской округи Ольвии	39
<i>Немецев С. О. (Херсон).</i> Статистико-комбинаторный анализ как основа типологии и хронологии амфор ГераклеиPontийской	39

<i>Новичихин А. М. (Анапа).</i> Херсонесский керамический импорт на хоре Горгиппии	40
<i>Ручинская О. А. (Харьков).</i> Благотворительность и литургии в античных городах Северного Причерноморья	40
<i>Рябцева М. Л. (Белгород).</i> К вопросу о варваризации социальной сферы позднеантичного Боспора	41
<i>Сапрыкин С. Ю. (Москва). Федосеев Н. Ф. (Керчь).</i> Новая надпись царицы Пифодориды из Пантикапея	42
<i>Селиванова Л. Л. (Москва).</i> Боспорский рельеф со сценой сражения: скифы или амазонки?	43
<i>Снытко И. А., Николаев Н. И. (Николаев).</i> О культе Аполлона на хоре Ольвии.....	44
<i>Строков А. А. (Воронеж).</i> Пряжки гуннской эпохи в некрополе Фанагории	44
<i>Хромова В. О. (Одесса).</i> Комплекс сироглиняной гончарной керамики нижнего Поднестров'я VI—IV ст. до н. е. — загальний огляд	45
<i>Шепко Л. Г. (Донецк).</i> Терракотовая фигура с мечом из Заветного	46

ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА АНТИЧНОГО МИРА

<i>Акимов А. Б. (Харьков).</i> Об участии ветеранов в формировании муниципальной администрации римской Дакии	48
<i>Бандровский О. Г. (Львів).</i> Зміна пріоритетів, принципів та методів зовнішньої політики Римської імперії в добу правління Октавіана Августа (латино- та грекомовна історичні традиції).....	49
<i>Беликов А. П. (Ставрополь).</i> Иллирийские войны Октавиана и их отдаленные последствия	49
<i>Дементьевева В. В. (Ярославль).</i> QUAESTORES PARRICIDII архаического Рима: время возникновения должности	50
<i>Дробилко Т. А. (Харьков).</i> Влияние греческих и восточных традиций на кулинарные и застольные обычаи римлян в III—I вв. до н. э.	51
<i>Зелинский А. Л. (Киев).</i> Terminus post quem для восстания Александра Коринфского	52
<i>Ильина О. М. (Харьков).</i> Культ Великой Матери богов Кибелы в ионийских полисах Западного Понта в римский период.....	52
<i>Казаров С. С. (Ростов-на-Дону).</i> Захват кампанцами Регия (об одном малоизвестном эпизоде времен Пирровой войны)	53
<i>Карток С. Г. (Москва).</i> Афинские писцы.....	53
<i>Квашинин В. А. (Вологда).</i> К вопросу о характере «средней» Республики в Древнем Риме	54
<i>Конорева О. М. (Белгород).</i> К вопросу о некоторых женских культурах и праздниках в Древнем Риме	55
<i>Литовченко Е. В. (Белгород).</i> Особенности статусной и этнической самоидентификации позднеримских интеллектуалов	56
<i>Литовченко С. Д. (Харьков).</i> Великая Армения во время третьей войны Рима с Митридатом VI	56
<i>Монева С. (Велико Търново, Болгария).</i> Ареопаг и афинская демократия	57
<i>Нефедов К. Ю. (Харьков).</i> О зарождении культа правителя в Македонии: Филипп II и Геракл	58
<i>Петречко О. М (Дрогобич).</i> Принципат та інститут римського громадянства	59
<i>Сергеев И. П. (Харьков).</i> Представления императоров Галлиена и Аврелиана о путях вывода Римской империи из политического кризиса: опыт сравнительной характеристики.....	60
<i>Симонян В. Р. (Ставрополь).</i> Внешняя торговля Италии во II в. до н. э.....	60
<i>Токарев А. Н. (Харьков).</i> Политика Октавиана в 44 г. до н. э. и образ «нового Цезаря»	61
<i>Филиппов А. М. (Харьков).</i> Гегемонизм и антиспартанская оппозиция в Древней Греции в 395–386 гг. до н. э.....	62
<i>Чередниченко А. Г. (Белгород).</i> К проблеме балтийско-палеобалканских этнических связей	62

ИЗУЧЕНИЕ И ПРЕПОДАВАНИЕ ВСЕОБЩЕЙ ИСТОРИИ

В УНИВЕРСИТЕТАХ УКРАИНЫ И РОССИИ (XIX—ПЕРВАЯ ТРЕТЬ XX ВВ.)

<i>Болгов Н. Н., Сбитнева Ю. Н. (Белгород).</i> Н. П. Кондаков как университетский преподаватель	64
<i>Домановский А. Н. (Харків).</i> Отечественная византинистика и славяноведение в историографическом наследии В. П. Бузескула (по малоизвестным архивным материалам)	65
<i>Домановська М. Є. (Харків).</i> П. В. Безобразов як рецензент (до 90-річчя з дня смерті)	65
<i>Кравченко И. С. (Харьков).</i> О вкладе И. В. Нетушила в изучение истории раннего Рима	66
<i>Ляпушкина Е. В. (Москва).</i> О работе над проектом «Разработка и создание компьютерной базы данных “Публикации журнала «Вестник древней истории» за 70 лет”».....	67
<i>Мартемьянова Н. С., Мартемьянов А. П. (Харьков).</i> Практические занятия по изучению древних языков и истории Древнего мира как элемент профессиональной подготовки студентов Харьковского университета в конце XIX—начале XX вв.....	67
<i>Самойленко О. Г. (Ніжин).</i> Вивчення античної та середньовічної історії в Ніжинському історико-філологічному інституті (остання чверть XIX—початок XX ст.)	68
<i>Тункина И. В. (Санкт-Петербург).</i> «...Плод 50-летнего научного труда» (к переизданию последней монографии В.П. Бузескула «Всеобщая история и ее представители в России в XIX и начале XX века»)	69
<i>Чередниченко А. М. (Київ).</i> Неопублікована стаття В. П. Бузескула	70

СЛАВЯНЕ И КОЧЕВНИКИ

<i>Аксенов В. С. (Харьков).</i> Личные украшения как показатель этнокультурных контактов салтовского населения бассейна Северского Донца 71
(на материалах Нетайловского грунтового могильника) 71
<i>Голубева И. В. (Харьков).</i> Новые археологические исследования в историческом центре Харькова 72
<i>Грибовський В. В. (Дніпропетровськ).</i> Землеробство у господарській системі причорноморських ногайців XVI–XVIII століття 72
<i>Зиньковская И. В. (Воронеж).</i> Керамический комплекс раннегуннского времени Животинного городища 73
<i>Івакін В. Г. (Київ).</i> Дружинні похованні старожитності Києва кінця IX–Х ст.: проба релігійної інтерпретації 74
<i>Квітковский В. И. (Харьков).</i> Отопительные устройства жилищ салтовской лесостепи (по материалам Северского Донца) 74
<i>Колода В. В. (Харьков).</i> Археологический комплекс Коробовы Хутора: основные итоги исследований 75
<i>Костоправов Р. О. (Владимир).</i> Кочевые народы в истории Северо-Восточной Руси в домонгольский период (по материалам топонимики и народных преданий) 76
<i>Крыганов А. В. (Харьков).</i> К вопросу классификации фортификационных пунктов хазарского времени Днепро-Волжского междуречья 77
<i>Мызгин К. В. (Харьков).</i> Найдены «варварских» подражаний римским монетам на территории украинской лесостепи и Молдовы 78
<i>Скирда В. В., Скирда І. М. (Харків).</i> Спроби етнічного визначення археологічного матеріалу на XII Археологічному з'їзді 78
<i>Тараненко С. П. (Київ).</i> Основні типи споруд масової забудови Подолу Києва Х–першої половини XIII ст. 79
<i>Хоружая М. В. (Харьков).</i> «Рогатые» пряжки салтовского населения бассейна Северского Донца 80
<i>Шрамко И. Б. (Харків).</i> Новое поселение XIV столетия в бассейне Северского Донца 81
<i>Шульце Э. (Берлин), Любичев М. (Харьков).</i> Керамика черняховской культуры из участка «В» поселения Войтенки 1 (по раскопкам 2004–2006 годов) 81

ВИЗАНТИЯ И ИТАЛЬЯНСКИЕ КОЛONII В СЕВЕРНОМ ПРИЧЕРНОМОРЬЕ

<i>Алексеенко Н. А. (Севастополь).</i> Новые императорские моливдовулы из Херсона (к вопросу о малых печатях византийских императоров) 83
<i>Бардола К. Ю. (Харьков).</i> Фискальная и регулирующая функции византийского налогобложения 84
<i>Дьячков С. В. (Харьков).</i> Площадка для метательной машины генуэзской крепости Чембало (XIV–XV вв.) 84
<i>Кузь А. И. (Чернівці).</i> Італійські найманці на службі в Тані (1431–1433 рр.) 85
<i>Майко В. В. (Симферополь).</i> Археологическое изучение посада раннесредневековой Сугдеи 86
<i>Мудревич В. И. (Чернівці).</i> Хрестоносний рух на Близький Схід в згадках давньоруських літописів 87
<i>Назарова Т. А. (Киев).</i> Антропологический состав населения средневекового Херсона 87
<i>Смирницких Т. В., Болгов Н. Н., Будаева Н. С (Белгород).</i> Проституция в Ранней Византии 88
<i>Сорочан С. Б. (Харьков).</i> О результатах работы экспедиции Харьковского университета в «цитадели» Херсонеса в 1996–2007 гг. 89
<i>Фомин М. В. (Харьков).</i> О происхождении Афонского погребального обряда 90
<i>Чореф М. М. (Бахчисарай).</i> К истории монетного дела Херсона в первой половине VI в. 90

ИСТОРИЯ ГОРОДА ХАРЬКОВА И СЛОВОДСКОЙ УКРАИНЫ

<i>Боброва М. И., Каплин А. Д. (Харьков).</i> Е. И. Станевич и Слобожанщина 92
<i>Гавриш Р. Л. (Полтава).</i> Земське самоврядування і розвиток шкільництва на Слобожанщині 93
<i>Гирич Я. М. (Киев).</i> Містобудування та урбанізація Харкова в 50–60-х рр. ХХ століття 93
<i>Дьякова О. В. (Харків).</i> Зміни у топоніміці Харкова під час гітлерівської окупації 94
<i>Желтобородов А. Н. (Харьков).</i> О формировании офицерского корпуса Слободских гусарских полков в 1765–1766 гг. 95
<i>Каковкина О. Н. (Днепропетровск).</i> Родина большая и малая графини П. С. Уваровой 96
<i>Козак О. В. (Полтава), Куделко С. М. (Харьков).</i> Дом академика В. П. Бузескула в Харькове 97
<i>Мицук С. М. (Житомир).</i> Внесок вчених Харкова у дослідження рукописно-книжкових пам'яток України наприкінці XIX–на початку ХХ ст. 97
<i>Рахимов Р. Н. (Уфа).</i> Закамская ландмилиция (1731–1771 гг.) 98
<i>Скіданова А. В. (Харків).</i> Від системи відкупів до казенної монополії: розвиток торгівлі спиртними напоями у Харківській губернії у XIX ст. 99
<i>Склокін В. В. (Харків).</i> Соціальні перетворення в містах Слобідської України (80–90-ті рр. XVIII ст.) 100
<i>Цубенко В. Л. (Одеса).</i> До питання про майнове розшарування військових поселенців Українського (Харківського) військового поселення кавалерії (1817–1857) 101